

Милян Жанна Іванівна

викладач

кафедра загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород, Україна
zhanna.milyan@uzhnu.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0002-6182-898X>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Анотація. У сучасних умовах глобалізації вивчення основних закономірностей, що впливають на формування й модернізацію змісту початкової освіти у Великій Британії, є актуальним і необхідним для розвитку системи вітчизняної національної освіти. Мета статті: виявити організаційно-управлінські умови формування змісту початкової освіти у Великій Британії. Методи дослідження: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення, конкретизація, порівняння, узагальнення. Початкова освіта у Великій Британії посідає чільне місце в системі освіти, вона є основою шкільного навчання. Зміст освіти, в тому числі й початкової) ґрунтується на поєднанні трьох ключових компонентів: формування системи керування на основі врахування освітніх результатів; стимулювання різноманітного співробітництва суб'єктів освіти; реалізація принципів свободи вибору. Освітня політика країни спрямована на розвиток і модернізацію змісту початкової освіти зі збереженням базових принципів, характерних для культури й історії країни. Організаційно-управлінські дії розглядаються в умовах сучасних тенденцій децентралізації й централізації керування в галузі шкільної освіти. Модель стратегічного розвитку, фінансування й керування загальною шкільною освітою є організаційною умовою формування змісту початкової шкільної освіти.

Ключові слова: початкова освіта, зміст освіти, організаційно-управлінські умови, стандартизація, альтернативна освіта, Велика Британія.

Вступ. Освіта є одним з найважливіших соціальних інститутів, що забезпечує наступність у розвитку людської культури, формування умов для соціальної й академічної мобільності молодого покоління. В умовах глобалізації українська загальноосвітня школа на початку XXI століття піддалася інтенсивним змінам, метою яких була її модернізація. До них відноситься вдосконалення змісту освіти з урахуванням світових тенденцій, поглиблення принципів її формування.

Сьогодні розвиток шкільної освіти, реформування й модернізація її змісту є актуальною проблемою у світовому співтоваристві. У доповіді ЮНЕСКО «Чому кожна дитина повинна навчитися» (What Every Child Should Learn) у 2013 р. проголошувалася значимість освіти, формування освітніх цілей і структурування змісту, необхідних в умовах процесу глобалізації. Поряд із цим на початку XXI століття посилюються тенденції інтернаціональної уніфікації національних освітніх стандартів, удосконалення технологій освіти й диверсифікованість освітніх моделей.

Дані процеси обумовлені об'єктивною значимістю змісту освіти як фундаменту особистості, що формується, й поширенням уявленнь про систему освіти як «навчання впродовж життя» (life-long learning). Даний феномен заснований на концепціях Б.Блума (B. Bloom), У.Джемса (W. James), Дж.Дьюї (J. Dewey), Ч.С.Пірса (C.S. Peirce), які стверджували, що філософія разом з освітою сприяє створенню загальних методів вирішення проблем, що виникають перед людьми в різних життєвих ситуаціях, у плінні життєвих подій. Це підтверджується державною освітньою політикою, у тому числі прийняттям законодавчих актів та інших документів, активними пошуками нових ресурсів розвитку системи освіти, розробкою реформ стратегічного характеру.

На рубежі XX-XXI століття корінні зміни в галузі економіки, науки й техніки, у соціальних відносинах і суспільній свідомості зумовили необхідність глибокої модернізації змісту загальної освіти. У зв'язку із цим більшість держав із врахуванням свого історичного й культурного досвіду стали прагнути до вивчення й освоєння позитивного досвіду провідних країн світу для розвитку інноваційного потенціалу системи освіти.

Початкова загальна освіта є основою шкільного навчання, впливає на духовно-моральний і особистісний розвиток молодших школярів, а також спрямована на формування особистості що навчається, розвиток її індивідуальних здатностей, позитивної мотивації й умінь у навчальній діяльності. З одного боку, початкова освіта є більш інваріантною стосовно національно-державних особливостей і більше «чутливою» до вікових і психологічних особливостей дітей, а, з іншого боку – більш, відкритою до численних, у тому числі досить радикальних глобалізаційних інновацій.

Процеси реформування початкової освіти у Великій Британії в зазначеному періоді проходили на неоліберальній платформі, тобто, ґрунтувалися на визнанні цінностей ринкової економіки й вільної торгівлі, поширення ринкових механізмів на соціальну сферу. Освіта розглядається як ресурс для виробництва людського капіталу.

Зміст освіти у Великій Британії ґрунтується на поєднанні трьох ключових компонентів: формування системи керування на основі врахування освітніх результатів; стимулювання різноманітного співробітництва суб'єктів освіти; реалізація принципів свободи вибору в галузі освіти. Освітня політика країни спрямована на розвиток і модернізацію змісту початкової освіти зі збереженням базових принципів, характерних для культури й історії країни [1].

У сучасних умовах глобалізації й розвитку глобальних ринків вивчення основних закономірностей, що впливають на формування й модернізацію змісту початкової освіти у Великій Британії, є актуальним і необхідним для розвитку системи вітчизняної національної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти системи освіти Великої Британії досліджуються вітчизняними вченими: А.Барбаріго (середня та спеціальна освіта в Англії); Т.Гаврильчук (сучасна система освіти у Великій Британії); І.Іванюк (система освіти Великої Британії); Л.Заблоцька (структура і зміст навчального процесу у початкових школах Великої Британії); В.Кицюк (система освіти Англії); О.Кравець (особливості різнорівневої освіти у Великій Британії); О.Локшина (стратегія модернізації освіти у Великій Британії); І.Попович (підготовка вчителя в системі освіти Великої Британії); К.Стеценко (вдосконалення системи освіти Великої Британії); С.Старовойт (особливості сучасної системи освіти Великої Британії). Аналіз публікацій українських науковців свідчить про те, що вчені більше зосереджують увагу на загальних питаннях освіти Великої Британії. На нашу думку, вартим уваги є більш глибоке дослідження організації навчального процесу в початковій школі, в тому числі питання формування змісту початкової освіти.

Питання початкової освіти, вдосконалення її змісту висвітлюються в працях багатьох британських учених: Д.Кауфмана (D.Kaufman) «Навчання для майбутнього» (Teaching for future); Р.Кінга (R.King) «Молодші школярі – перехід до основної освіти» (Young learners – transformation to secondary learning); М.Скрівена (M.Scriven) «Освіта для виживання» (Education for survival); Д.Фойе (D.Foye) «Портрет успішної міської початкової школи: Початкова школа від А до Я» (Portrait of a successful urban elementary primary school: the ABC elementary school); Дж.Чабба (J.Chubb), Т.Мой (T.Moe) «Свобода навчання» (Liberating learning).

Мета статті: виявити організаційно-управлінські умови формування змісту початкової освіти у Великій Британії. **Методи дослідження:** вивчення наукової літератури, аналіз, систематизація, конкретизація, порівняння, узагальнення інформації.

Виклад основного матеріалу. Як і в багатьох інших країнах, у Великій Британії організаційно-управлінські дії розглядаються в умовах сучасних тенденцій децентралізації й централізації керування в галузі шкільної освіти. Таким чином, модель стратегічного розвитку, фінансування й керування загальною шкільною освітою є організаційною умовою формування змісту початкової шкільної освіти. На відміну від американської децентралізації, британська централізована модель шкільної освіти – єдине державне управління загальною освітою на всій території країни. Дослідники (Д.Арчер (D.Archer), Д.Бланкет (D.Blanket), П.Блетчфорд (P.Blatchford), Б.Лойд (B.Lloyd), М.Міллер (M.Miller), А.Д.Пеллігрині (A.D.Pellegrini), В.Стабс (B.Stabs)) відносять Велику Британію до змішаної моделі стратегічного розвитку й керування шкільною освітою, тому що дана модель передбачає сукупні елементи децентралізації й централізації на одній географічній території держави. Відзначимо, що не всі частини Великої Британії орієнтуються на єдині освітні нормативи й стратегічні цілі, наприклад, Шотландія визначає

індивідуальну політику розвитку шкільної освіти на основі власних законодавчих документів і нормативних освітніх стандартів.

З організаційно-управлінської точки зору зміст освіти визначається як система розподілу владних пріоритетів і повноважень між рівнями влади й суб'єктами освітнього процесу. Керування й організація контролю на території Великої Британії здійснюється різними рівнями влади, до яких відносяться:

1. Міністерство освіти Великої Британії (Ministry of Education) – основний управлінський орган, що визначає ряд законодавчих вимог у форматі звітів, доповідей і актів, якими керуються всі освітні установи при конструюванні навчальних планів і освітніх програм, що є основою змісту освіти.

2. Департамент освіти й науки Великої Британії (Department of Education and Science) організує і структурує зміст освіти у формі національної програми, яка має характер освітніх стандартів на території країни.

3. Королівська інспекція (Royal Inspection) реалізує контроль за освітньою діяльністю навчальних закладів, а також розподіляє державне фінансування з бюджету країни, спрямоване на його забезпечення.

4. Місцеві органи влади (Local Authorities) визначають необхідний перелік вимог до організації освітнього процесу, планування змісту освіти в школах, здійснюють контроль за успішністю учнів. Також місцеві органи визначають пріоритети, відзначені урядом держави, забезпечують підвищення освітніх стандартів шляхом визначення цільових показників або через конкуренцію.

Організаційно-управлінські умови формування змісту шкільної освіти необхідно розглядати в контексті загальної системи шкільної освіти. У зв'язку із цим, коротко проаналізуємо деякі особливості британської систем шкільної освіти (The system of schooling), моделей і органів їхнього керування й фінансування (Models of financing and management in schooling).

Загальноосвітня школа має конкретну організаційну структуру, що характеризує її властивості, які визначають значну варіацію її типів, видів, структурно-організаційних і управлінських моделей. Система шкільної освіти Великої Британії представляє собою трирівневу модель, яка реалізується в контексті початкової (включаючи молодшу школу), основної й середньої загальної освіти. Початкове навчання здійснюється з 5-річного віку. Модель початкової освіти містить два рівні: молодша й початкова школи, які структурно й змістовно включені в загальношкільну освітню модель і детермінують її обов'язкові складові. У початковій школі віковий поріг для переходу від початкового рівня навчання до основного й закінчення загального шкільного навчання становить 11 і 18 років відповідно. При цьому часовий період навчання в основній школі становить 5 років [2].

Освіта Великої Британії передбачає функціонування державного і приватного секторів. Частина учнів навчається в школах-пансіонах (boarding schools), де вони перебувають впродовж всього навчального року, а канікули проводять вдома. Слід підкреслити, що школам-пансіонам надана автономія з питань формування й модернізації змісту

освіти, при цьому уніфікацію даного змісту забезпечує регламентоване дотримання вимог Національної освітньої програми всіма школами країни. Приватні школи мають можливість навчати молодших школярів за індивідуальними програмами, максимально враховуючи їх індивідуально-психологічні властивості (темперамент, характер, здібності), особливості перебігу психічних процесів (відчуття, сприймання, мислення, мовлення, уява, увага, воля). Більше того, в залежності від індивідуальних біоритмів учнів (сови, жайворонки, аритміки), частина учнів навчається до обіду, інші – після обіду. Безперечно, в державних школах організувати навчання таким чином важко.

Навчальний рік у школах Великої Британії регламентований і затверджений Міністерством освіти. Всі навчальні заклади країни, які надають освітні послуги, повинні дотримувати певних вимог. Зокрема, навчальний рік продовжується в початковій школі 190 днів (38 тижнів) і передбачає 4 канікулярні періоди; навчання триває до обіду і після обіду (morning and afternoon sessions), між якими є перерва (midday break), причому ця перерва не регламентується освітніми державними стандартами, а кожний навчальний заклад встановлює цей час самостійно; академічний тиждень містить 20-30 годин, що дає можливість розподілити предметні дні, тижні, модулі протягом навчального року.

Національна освітня програма Великої Британії для початкової школи (National Curriculum of the UK. Primary School), передбачає початок навчання дітей в школі з п'ятирічного віку і включає 2 періоди: молодша школа (infant school – з 5 до 7 років) і початкова школа (primary school – з 7 до 11 років), що відповідає ключовим стадіям (Key Stage 1, 2) [3].

Слід відзначити, що в британських державних школах не занадто багато уваги приділяється індивідуалізації освіти. Водночас, згідно вимог британської освітньої програми, у молодшій школі відсутні традиційні уроки, протягом навчального часу школярі пізнають навколишній світ через ігрову діяльність, що носить контролюючий, навчальний, пізнавальний, розвиваючий, комунікативний, діагностичний і творчий характер і відповідає психологічним, віковим особливостям школярів молодшого шкільного віку [4; 5].

Велика Британія є країною, яка протягом декількох століть дотримується консервативності, національної, культурної й історичної уніфікації в сфері шкільної освіти [6]. Це одна з країн сучасного світу, яка, на думку багатьох учених, не визначається як потужний «модератор» педагогічних ідей та інновацій, вона займає спостережливу й оцінну позицію в апробації й асиміляції нових теоретичних ідей, практичних і технологічних удосконалень. Наприклад,

початкові школи Великої Британії не передбачають варіанту проведення, планування й організації уроку разом з асистентом, студентом або помічником вчителя, як це прийнято в деяких країнах світу (винятком є проведення занять в інклюзивних класах).

Організація контролю за якістю знань молодших школярів базується на літерному позначенні їх успіхів від А+ до F, згідно англійського алфавіту. Таким чином, літера А+ – найвища оцінка; А – відмінно; В – дуже добре; С – добре; D – не зовсім успішно; Е – погано; F – дуже погано. Зауважимо, що літера F вживається дуже рідко.

Крім державних і приватних шкіл, у Великій Британії досить поширеними є альтернативні школи (чартерні, магнітні, ваучерні та ін.), які суттєво відрізняються від інших традиційних закладів освіти. Альтернативні школи працюють за власними програмами, авторськими методиками, надають максимум свободи учням для розкриття їх здібностей, самовираження.

Школи надають всім членам освітнього процесу (учителям, адміністрації, учням, батькам) свободу у використанні власного досвіду й застосуванні його в освітніх цілях. Цикли навчальних дисциплін з варіативного компонента, а також організаційно-управлінські рішення приймаються членами шкільної ради, у яку входять представники освітнього процесу (учні різного віку, члени адміністрації, викладачі, батьки, представники влади шкільного округу). Відзначимо, що в альтернативних початкових школах виключається авторитаризм із боку навчальної організації, педагога, що перетворює освітній процес у гармонійне, організоване природне середовище, комфортне для молодших школярів. Структурно навчальний план конструється разом з батьківським комітетом і педагогічним колективом, що враховує потреби, інтереси й особливості конкретного шкільного контингенту, географічних, територіальних і соціальних умов.

Висновки. Формування змісту початкової освіти Великої Британії залежить від багатьох чинників, в тому числі від базової організаційно-управлінської умови, що являє собою модель стратегічного розвитку, керування й фінансування загальною шкільною освітою. Велика Британія є країною з елементами централізації при формуванні змісту шкільної освіти, що визначає однакові вимоги й освітні стандарти на державному, регіональному й місцевому рівнях із широким спектром його варіації локально. Стандартизація є основою організаційно-управлінської моделі формування змісту початкової освіти, що має обов'язковий характер з варіативним структурним і змістовим компонентом, реалізований через Національну освітню програму (National Curriculum).

Список використаної літератури

1. Coe R. School improvement: reality and illusion. *British Journal of Educational Studies*. 2009. Vol.57. №4. P.363–379.
2. King R. *Young learners – transformation to secondary learning*. UK: Pearson, 2014. 156 p.
3. Morgan C., Stobbe J., Baron W., Miller J. *Keys to the elementary classroom*. 3d ed. USA: Corwin press, 2009. 206 p.
4. Wilson A., *Creativity in Primary Education*. 3rd ed. UK: SAGE Publication: 2015. 255 p.
5. McLachlan C., Fleer M., Edwards S. *Early childhood curriculum. Planning, assessment and implementation*. UK: Cambridge University Press, 2010. 243 p.
6. Hawkes N. Values education and the national curriculum in England / In T.Lovat, R.Toomey, N.Clement (Eds.), *International research handbook on values education and student wellbeing*. L.A: Springer, 2010. P.225–238.

References

1. Coe, R. (2009). School improvement: reality and illusion. *British Journal of Educational Studies*, 57 (4), 363–379.

2. King, R. (2014). *Young learners – transformation to secondary learning*. Pearson.
3. Morgan, C., Stobbe, J., Baron, W., & Miller, J. (2009). *Keys to the elementary classroom*. Corwin press.
4. Wilson, A. (2015). *Creativity in Primary Education*. SAGE Publication.
5. McLachlan, C., Fler, M., & Edwards, S. (2010). *Early childhood curriculum. Planning, assessment and implementation*. Cambridge University Press.
6. Hawkes, N. (2010). Values education and the national curriculum in England. In T.Lovat, R.Toomey, N.Clement (Eds.), *International research handbook on values education and student wellbeing* (pp.225–238). Springer.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2024 р.

Стаття прийнята до друку 02.04.2024 р.

Mylian Zhanna

Lecturer

Department of General Pedagogic and Pedagogic of Higher School
State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

ORGANIZATIONAL AND MANAGEMENT CONDITIONS OF FORMATION OF PRIMARY EDUCATION CONTENT IN GREAT BRITAIN

Abstract. The study is dedicated to identifying the peculiarities of the formation of the content of primary education in Great Britain. In the modern conditions of globalization the study of the main laws affecting the formation and modernization of primary education content in Great Britain is relevant and necessary for the domestic national education system development. The research aim: to reveal the organizational and managerial conditions for the formation of primary education content in Great Britain. Methods of research: analysis, synthesis, generalization, specification, and comparison. Primary education in Great Britain occupies a prominent place in the education system, it is the basis of schooling. The content of education, primary including, is based on a combination of three key components: the formation of a management system based on educational results; stimulation of diverse cooperation of education subjects; implementation of freedom of choice principles. The country's educational policy is aimed at developing and modernizing the content of primary education while preserving the country culture and history. In Great Britain, organizational and management actions are considered in terms of modern trends of management decentralization and centralization in the field of school education. The model of strategic development, financing, and management of general school education is an organizational condition for the formation of the primary school education content. The British centralized model of school education is a single-state management of general education throughout the country. Standardization is the basis of the organizational and management model of the formation of the content of primary education, which is mandatory with a variable structural and content component, implemented through the National Curriculum. Formation of primary education content in Great Britain depends on many factors, including the basic organizational and management conditions, which is a model of strategic development, management, and financing of general school education.

Key words: primary education, the content of education, organizational and management conditions, standardization, alternative education, Great Britain.